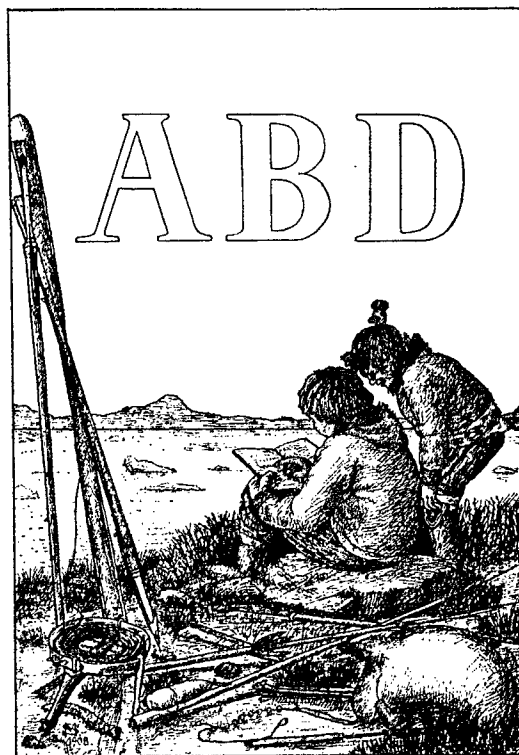

Dengang

af Christian Berthelsen

Fra Christian Berthelsens lille, dobbeltsprogede bog, Taimane-Dengang, trykt i 1970 på Sydgrønlands Bogtrykkeri, har vi fået forfatterens tilladelse til at bringe følgende afsnit.

Det må vel være i 1924, jeg flyttede til K'órnoq sammen med mine forældre. Jeg var knap 8 år, thi jeg startede min skolegang som knap 7-årig i Kangex i det gamle lokale på kirkeloftet. Kangex er Godthåbsfjordens udpost – et forblæst sted ved indsejlingen til fjorden. K'órnoq, der ligger halvvejs indtil bunden af den midterste del af Godthåbs fjordkompleks, er til gengæld et smilende sted. Forskellen mellem de to steder var udpræget. Det var i sin tid virkelig grønt, – sommeren var varm med myriader af myg – ikke særlig behageligt for en dreng i korte bukser. Vinteren var kold, og fjorden var tilbøjelig til at blive islagt.

Der boede i min barndom en befolkning på ca. 120 sjæle. Der var konebåde og

kajakker, og sælfangst dannede grundlaget for eksistensen, – suppleret med rødfiskfiskeri og rensdyrjagt i sommertiden. Torskfiskeriet begyndte i slutningen af 20'erne. Konebådene blev afløst af træpramme. Det smalle sund, hvorved bygden var beliggende, passeredes ved forårstid af sæltrækket. Der var ganske bestemte uskrevne love, fangerne skulle følge. De fangere, der tog af sted, før de andre, var ildsete, fordi de forstyrrede roen for fangstdyrene. I sæsonens første del måtte man ikke bruge bøssen. Fangsten foregik alene ved hjælp af harpun med dertil hørende fangeblære med rem. Vi drenge fulgte sceneriet placeret i første parket på solsiden af øen. Vi fik besked på, at vi ikke måtte råbe for højt, –ellers jog vi sælerne væk. Ja, det var en

forestilling, der var værd at se på, når man på nærmeste hold kunne følge fangsten. Alle på stedet samledes ude i det frie og spiste en sælfangers første sæsonfangst. – Var det en ung mands eller en drengs første fangst, blev der kogt suppe med byggryn eller ris til, og de voksne fik kaffe bagefter. Var der da noget at sige til, at vi drenge for det meste befandt os udendørs, og vi holdt nøje regnskab med, hvem der havde fanget og hvor mange. Vi havde naturligvis vore favoritter.

Fordringerne hos os børn var små. Der var i vores tilværelse ingen restriktioner undtagen de naturgivne forsigtighedsregler, når vi sejlede mellem isfjelde, når vi legede ved de stejle skrænter, der gik lige ned til det dybe vand, og når vi færdedes på fjeldene. Naturen havde vi jo, – og fugle til at jage ved at kaste sten efter dem og ved at låne sig til en haglbøsse eller salonriffel. Mangan en rype blev skudt.

Vi var iøvrigt hårde ved sommerens små fugle, – laplandværlingen, siskenen og andre. Det vi gjorde dengang, kan jeg ikke tænke mig at gøre om igen. Det var en kunst at skyde de små fugle med hjemmelavet armbrøst. Særlig flot var det, når én skød to på én gang. Hvor var vi modbydelige, når vi løb efter de små fugleunger, som knap nok kunne flyve. Kun ganske enkelte voksne påtalte dette, og vi syntes, de var tossede. Deres advarsel virkede stik modsat. Et fangerblod – eller et fangerinstinkt, kan denne modbydelige handling pyntes med, men alligevel er jeg stadig flov over dette barbari over for de uskyldige fugle, som slagtedes til ingen nytte.

Børnenes leg var præget af den fanger-tilværelse, man til daglig var vidne til. Man efterlignede dyrenes og fuglenes stemmer, – man legede kajakmænd, – man legede med minifangstredskaber, – og kasten-med-sten blev brugt overalt. Hele øen og oplandet var éns legeplads hele året rundt, men stranden var særlig yndet i forårstid, når solen havde fået magt og havde tørret klipperne. Man trængte simpelthen til at træde på en klippe ovenpå al den sne. Det var ikke vanskeligt at finde vegsten til at tegne med, og vi fandt røde og gule murstensstumper, hvorfra de kom, ved jeg ikke, – og på den måde havde vi flere farver at tegne med på de store klippeflader. Dam var et meget yndet spil på stranden – både for børn og for voksne. Det var nemt at finde klippeflader, hvor man med vegsten tegnede damspil. Man samlede 12 hvide og 12 sorte sten. Så havde man brikkerne.

Skolen – for ikke at glemme den –, ja selve lokalet var et smalt rum med 2 døre til kirkerummet, som blev åbnet om søndagen. Hvor kunne der være hundekoldt. Skifertavlerne var dengang den eneste form for „regnehæfte“. Når man skulle viske dem ud, åndede man på fladen – nogle spyttede – og den nederste del af anorakærmet udgjorde svamp. Den første time en vinterdag var ikke særlig velegnet til regnetime. Der dannedes is på skifertavlen, inden man fik vasket det ud, og griflen gled på den tilfrosne overflade, hver gang man forsøgte at skrive. Også blækket frøs, så man skulle holde glasblækhuset i hænderne, som man gør det med et cognacglas. Det var i udenadlærens tidsalder. Jeg var så heldig

Fot.: Mogens S. Koch.

at have den samme seminarieuddannede kateket som lærer det meste af min skoletid – bortset fra perioder, hvor han skulle besøge den nærliggende boplads for at prædike, eller når han en sjælden gang tog til Godthåb, eller når han var syg. Det var han engang i en længere periode. Han havde en vikar – en elskelig gammel fanger. Vi tegnede, og han gav os karakter – nr. 1, nr. 2 o. s. v. skrev han på tegningen på skifertavlen. Nr. 1 var altså det bedste, man kunne opnå. Han hørte os i bibelhistorie. Det var udenadslære i bogstaveligste forstand, for vi skulle også sige komma og punktum. Vi skrev af og tegnede, tegnede og skrev af, for regning kunne han af gode grunde ikke klare ret meget af, – men han var rar og han var et virkelig dejligt menneske.

Af lærebøger, vi havde, kan jeg huske grønlandsk læsebog, bibelhistorie, kate-

kismus, salmebogen, sangbogen og danmarkshistorien. Jeg kan tydelig huske min første historietime. Jeg rykkede op i ældste klasse midt i skoleåret. Jeg var åbenbart pludselig moden til det. Det var om Kristoffer den anden, og jeg lærte det hele udenad, og jeg kunne stykket mange år efter.

Den undervisning, der gaves, var sådan set tilstrækkelig til det, man havde brug for dengang. Verden uden for Grønland eksisterede ganske vist. Skibe kom fra Danmark, og vi vidste, at der var mange andre lande til. Vores lærer forsømte ikke geografien og i danmarkshistorie lærte vi den danske kongerække. Verdenshistorien med folkevandringen og den første verdenskrig var også blandt fagene. Derimod hørte vi ikke meget om Grønlands historie. Det var småt, hvad vi lærte i regning udover de fire regningsarter. De tal og de udregninger, der blev

Ole skriver tal.

skrevet på skifertavlen, havde tilbøjelighed til at forsvinde ret hurtigt. Jeg tror, vores udmærkede lærer lærte os, hvad det var tilstrækkeligt at have som forudsætning på et lille sted og i et lille samfund som vort. Jeg tror, at den undervisning, vi fik, kan betegnes som hørende til den bedste halvdel af det, der præstredes i datidens Grønland. Det siger naturligvis ikke så forfærdelig meget. Hvor meget regning behøvede man egentlig at kunne? Som dreng hjalp jeg min far i butikken, og handelen foregik på den måde, at kunden remsede op, hvad han eller hun skulle have, og når kunden fik fornemmelsen af, at nu var det ved at være slut med pengene, blev der sagt: Så vil jeg gerne have figner, sukker eller rosiner for resten af pengene. Først da fiskeriet begyndte at indbringe flere penge, og da man skulle til at købe træ til at lave pramme af eller til husbygning, blev det

aktuelt med at styrke sig i regnekunsten. – Apropos butikshandel, – der kom folk fra et nærliggende sted og handlede. Det hele skulle transporteres i kajak. De medbragte langstrakte tøjposer, der var nemme at putte i kajakken. Man startede f. eks. med kaffebønner. Så bandt man derefter posen omhyggeligt med en snor. Derefter købte man sukker, der blev hældt i den samme pose, og som derefter blev bundet igen, og derefter hældte man måske byggryn og derefter hagl eller soda – allesammen i den samme pose, som efterhånden lignede en misdannet række af bayerske pølser. Det var ikke ualmindeligt, at man f. eks. hældte ærter, kaffebønner, byggryn og hugget sukker i samme pose i en stor pærevælling. Derhjemme havde man mange små hænder, der kunne sortere dem. Så gik tiden oven i købet med det.

Jeg er vist ved at komme lidt langt væk fra skolen. Da vi jævaldrende bygdebørn kom til byen for at forberede os til konfirmation, kunne vi bygdebørn måle os med bybørnene, hvad angik bibelhistorie, men der blev grint dygtigt af os, når vi vovede at sige en enkelt dansk glose. Ja, vores udmærkede lærer kunne ikke gøre for, at han ikke havde tilstrækkelige forudsætninger i dette fag på samme måde som den danske eller grønlandske præst, der underviste bybørnene i faget. Jeg var blandt dem, der oplevede starten til danskundervisningen i børneskolen. Det var 2 år før, jeg forlod børneskolen, Bugges danske læsebog med Hans Lynges tegninger udkom. Det var en skolebog, der tog kegler, fordi den åbnede en ny verden for os, og fordi den var illustreret med tegninger.